

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Authentiek CDA gaat tegen de stroom in

door *Leonard Geluk*

De auteur was lid van het Strategisch Beraad en de CDA-verkiezingsprogrammacommissie en is voorzitter van het College van Bestuur van ROC Midden Nederland en oud-wethouder van Rotterdam.

Het CDA staat er beroerder voor dan ooit. Het enige perspectief dat de partij heeft is haar eigen traditie, een traditie van mensen die het lef hadden tegen de stroom van de tijdgeest in te gaan en leiderschap tonden door een authentiek geluid te laten horen.

Het CDA moet de weg omhoog weer inslaan. Naast leiderschap en lef heeft de partij behoefte aan een eigen, authentieke boodschap. De partij heeft te veel meegewaaid met alle winden en heeft zich onvoldoende onderscheiden als tegendraadse partij, terwijl de christelijke basis daar wel toe uitdaagt. Het debat in de partij moet niet gaan over de vraag of de 'C' al dan niet moet worden weggemoffeld, maar over de vraag hoe de christelijke traditie leidend kan zijn met een nieuwe CDA-agenda die tegen de stroom in gaat. Het CDA is het niet alleen verplicht aan zijn eigen grondslag en traditie om een authentiek geluid te laten horen, maar authenticiteit vormt ook de basis voor de terugkomst van het CDA in het politieke spectrum. De christelijke traditie kent een groot aantal denkers die een duidelijke tegendraadse

agenda formuleerden op basis van christelijke waarden. Neem bijvoorbeeld Isaïc da Costa, een man die expliciet maakte waar hij voor stond en het lef had tegen de tijdgeest in te gaan. Da Costa, een twintiger, leerling van Bilderdijk, later bevriend met Groen van Prinsterer, schreef in 1823 zijn *Bezwaren tegen de Geest der Eeuw*. Als je dat nu opnieuw leest – en het is best aardig om dat te doen – lees je een verhaal met pit, met passie, met spirit. Hij had op heel veel ontwikkelingen een heldere kijk, ook als we nu, bijna twee eeuwen later, met de bril van nu zijn teksten herlezen. Hij maakt zich zorgen over het wegvalen van traditionele sociale verbanden, normen en waarden, waardoor vervreemding en normloosheid optreden. Hij maakt zich zorgen over het onderwijs, dat kinderen opleidt tot leermachines. Hij maakt zich zorgen over een massacultuur die slechts passief vermaak biedt. Over democratiseringsprocessen die tot bureaucratie leiden en daardoor tot vergroting van de willekeur. Hij maakt zich zorgen over de toegenomen afhankelijkheid van onpersoonlijke instanties in plaats van persoonlijke zorg. Hij maakt zich zorgen om de vercommercialisering van de menselijke betrekkingen. Overigens: zijn pleidooi voor behoud van de slavernij toont aan dat hij niet in alles als voorbeeld dient. Het pamflet was destijds het gesprek van de dag. Het leverde Da Costa veel vijanden op. Een glansrijke academische carrière kon hij vergeten. Maar hij schreef het op. En uiteindelijk kwam er maatschappelijk waardering voor zijn werk.

* * *

In het rapport van het Strategisch Beraad keert het cda zich tegen de tijdgeest. Dat is logisch. Een politieke partij neemt stelling. Het cda heeft een stevig fundament van vaste waarden. Hierdoor heeft het cda, zo is te lezen in het rapport van het Strategisch Beraad, de positie om ergens 'voor' maar ook om ergens 'tegen' te zijn. Een herkenbare politieke partij heeft het vermogen zich kwaad te maken, verantwoordigd te zijn over maatschappelijke misstanden. We zien veel positieve ontwikkelingen en initiatieven, maar ook veel neigingen die we moeten afkeuren, zoals de zucht naar het snelle geld, de gemakkelijke keuze voor gemak en genot, onverschilligheid en platheid, ophitsen en het zaaien van verdeeldheid. Het cda moet niet alleen werken aan een samenleving die zich laat leiden door herkenbare waarden en normen, maar moet ook krachtig stelling nemen tegen maatschappelijke krachten die indruisen tegen die waarden en normen. De christendemocratische traditie kent een lange geschiedenis van mensen die het lef hadden tegen de stroom van de tijdgeest in te gaan, zoals Da Costa in 1823. Hoe kunnen we in de eenentwintigste eeuw ons grote bezwaar tegen de moderne tijdgeest vertolken? Helder is dat we het anders moeten doen dan de afgelopen tijd. Het cda is er altijd goed

Een herkenbare politieke partij heeft het vermogen zich kwaad te maken, verantwoordigd te zijn over maatschappelijke misstanden

in geweest om alle veranderingen die als vernieuwing zijn gepredikt te accommoderen. James Kennedy beschrijft in zijn boeiende boek over de opbouw van de verzorgingsstaat in Nederland in de jaren zestig, *Nieuw Babylon in aanbouw*, dat de pragmatische aanpassing aan de veranderende tijden ook een slappe meegaandheid heeft veroorzaakt en veel Nederlanders gedwongen heeft om met de tijd mee te gaan. De jaren zestig in Nederland vormen een inspiratiebron van nieuw maatschappelijk elan, als ook een waarschuwing van het al te gemakkelijk opgeven van traditionele waarden. Economische groei ging hand in hand met een progressieve, antitraditionele waardeoriëntatie. De politiek, waaronder de christendemocratische partijen, gingen daar gemakkelijk in mee. Het is, in retrospectief, te betreuren dat er, anders dan in Duitsland en in de vs, geen politieke beweging is gevormd die steun aan economische ontwikkeling koppelde aan een meer traditionele waardeagenda. cda'ers zijn als de dood om als ouderwets te worden bestempeld; je kan een cda'er niet harder treffen dan door hem spruitjeslucht te verwijten. Maar waarom? Waarom zijn de traditionele waarden in Nederland zo beladen? Waarom moeten we altijd vooruit, is het nieuwe altijd beter dan het oude? De waarden die in tweeduizend jaar

zijn gevormd, de christelijke deugden als basis voor onze samenleving, de naastenliefde als leidend principe – dat moeten we niet kwijtraken. Daarom hebben we een andere agenda nodig. Een agenda die uitgaat van vaste waarden. Een agenda die dwars tegen de tijdgeest in gaat. En daarom zijn we toe aan een nieuwe versie van ons bezwaar tegen de tijdgeest.

* * *

De christelijke wortels van het CDA zijn inherent tegendraads. Het is ondenkbaar dat het CDA een krachtig geluid kan laten horen door de ‘C’ te marginaliseren. De moraal van de naastenliefde – kenmerkend voor het christendom – is een andere moraal dan de moraal van het genot. En dat genot lijkt in onze cultuur steeds meer de overhand te krijgen. De afbraak van de moraal van de naastenliefde leidt tot milieuvervuiling, tot economisering van de samenleving, tot ontzielde maatschappelijke verbanden. Mensen denken: ‘Als ik het maar lekker heb, als ik maar veel verdien.’ De zogenaamde graai-cultuur is een logisch gevolg van de cultuur waarin het eigen gewin steeds meer centraal wordt gesteld.

De christelijke traditie zet daar een ander geluid tegenover. Dat tegengeluid verdient het gehoord te worden. We zijn voor vrijheid waarin je je eigen keuzes mag maken, we zijn voor een samenleving die uitgaat van zorg en aandacht voor elkaar, en daarom willen we niet dat onpersoonlijke bureaucratische instanties tussen mensen in komen te staan. We zijn voor een samenleving die in balans is, die niet alleen gaat om onbegrensde groei. Tweeduizend jaar christendom blijft niet vanzelf in stand. Het christendom verdient zijn apologeten, zijn verdedigers. Want de tijdgeest blaast er recht tegenin.

En wie zegt dat we de handen niet op elkaar krijgen met een pleidooi voor een Nederland waarin mensen elkaar nodig hebben? Waarin gezinnen de basis vormen die we moeten koesteren? Waarin het onderwijs er niet alleen is om te leren veel geld te verdienen, maar waarin het onderwijs ten dienste staat van een goede samenleving? Waarom zouden we de handen niet op elkaar krijgen voor een pleidooi waarin we aantonen dat veel verworvenheden uit de naoorlogse jaren goede verworvenheden waren? Onze post-moderne samenleving schreeuwt om hogere idealen. Mensen hunkeren naar richting, hunkeren naar structuren waarin ze zichzelf kunnen zijn. Een samenleving baseert zich, zo schreef Huizinga al, op hogere idealen, of anders zal van een samenleving geen sprake zijn! Het CDA moet de lat hoog leggen. Het CDA moet het weer hebben over hogere idealen. Het CDA moet ageren tegen de misstanden van onze tijd, maar moet daar wel een alternatief tegenover zetten.

* * *

Dat is geen makkelijke weg. Het lijkt erop dat deze tijd vooral leuke politici wil die gezellig spelletjes doen op tv. In de televisiedemocratie moeten we niet te stellig en niet te boos zijn. Politici lijken vooral aardig te moeten zijn. Ik vind dat een misvatting. Politici moeten het lef hebben om een eigen verhaal te vertellen. Relatieve nieuwkomers in het parlement kregen waardering van de kiezer door een eigen verhaal; kijk naar de SP en de PvdV. Beide partijen begonnen klein en werden gemarginaliseerd in het publieke debat, maar bleven uiteindelijk overeind door tegendraads te zijn. Authentiek zijn is voor het CDA niet alleen een kwestie van trouw blijven aan de eigen wortels, maar ook een aanzet voor een succesvolle comeback in het poli-

tieke speelveld. Authenticiteit loont. Je moet durven alleen te staan om uiteindelijk draagvlak te krijgen. Het Strategisch Beraad heeft een voorzet gegeven voor deze nieuwe agenda. Terecht schrijft de commissie-Rombouts dat de aanzet van het beraad zijn concrete uitwerking verdient. Het partijbestuur doet er verstandig aan om dit ter hand te nemen. Het Strategisch Beraad benoemt een tiental concrete thema's die de CDA-agenda bepalen. Vanuit het perspectief van de tegendraadse agenda wil ik twee thema's aanstippen.

Als eerste: vrijheid. De moderne samenleving kenmerkt zich door een nogal beperkte opvatting van het begrip vrijheid. Je bent vrij in het hebben van je eigen mening voor zover deze mening overeenkomt met de *mainstream* in de samenleving. Als je daarvan afwijkt kom je onder het juk van de intolerantie van alles wat afwijkend is van het gemiddelde. De hetze tegen weigerambtenaren en pleidooien tegen ritueel slachten komen daaruit voort. Het CDA representeert een tegenbeweging van echte vrijheid, ook voor religieuze overtuigingen die de hoofdstroom van de samenleving onwelgevallig zijn. De samenleving van de intolerante tolerantanten leidt tot een samenleving waarin onder de vlag van de partij voor de vrijheid de

grootst mogelijke onvrijheid wordt gepredikt, namelijk tegen het verbod op discriminatie, tegen de vrijheid van onderwijs, tegen de vrijheid van godsdienst, tegen de islam en tegen de Koran.

Als tweede: duurzaamheid. Het CDA heeft alles in zich om het begrip duurzaamheid te *reframen* naar een pleidooi tegen een samenleving die gebaseerd is op gemak, genot en gewin. Duurzaamheid is hierin meer een morele dan een technologische agenda. Het gaat om een pleidooi voor een duurzame

samenleving en een duurzame economie. De inrichting van de economie en, bijvoorbeeld, het functioneren van banken komt in een ander daglicht te staan. Het CDA keert zich tegen alle aspecten van het economisch stelsel dat in strijd is met de grondslag van duurzaamheid.

De partij is nog niet van de politieke kaart verdwenen, maar er is niet veel voor nodig om dat snel te laten gebeuren. Het CDA staat er beroerder voor dan ooit. Het enige perspectief dat het heeft is de eigen traditie, een traditie van mensen met lef die leiderschap toonden door een authentiek en tegendraads geluid te laten horen. Het CDA moet zijn verhaal goed onder de aandacht brengen. De doorstart begint met een stevig authentiek verhaal.

Het CDA representeert een tegen- beweging van echte vrijheid